

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

Lucian VASILE • Florin S. SOARE • Constantin VASILESCU
(coordonatori)

SECVENȚE ȘI BIOGRAFII DIN COMUNISMUL ROMÂNESC

**Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor
Comunismului și Memoria Exilului Românesc**
Volumul XVII, 2022

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	7
<i>Cuvânt-înainte</i> (Lucian Vasile)	11

PARTEA I

O reevaluare a relațiilor româno-chineze în timpul Războiului Rece (<i>Valentin Gheonea</i>)	19
Ultimul portret oficial al lui Nicolae Ceaușescu și propaganda vizuală în anii '80 (<i>Alexandru Stănescu</i>)	37
Prețul libertății. Frontieriștii condamnați pentru trecere sau tentativă de trecere ilegală a graniței de vest în anii '80 (<i>Roland Olah</i>).....	73

PARTEA A II-A

Mihail Ralea și câteva repere ale parcursului său biografic sub regimul comunist (<i>Cristian Vasile</i>)	107
Un străin printre străini. Nefericita viață a spionului Nechita Obreja (<i>Lucian Vasile</i>).....	137
„Partidul nu te va ierta niciodată.” Biografia lui Iacob F. Alexandru (Jakab Sándor) (1913-1997) (<i>Cosmin Budeancă</i>)	169
„Un om întreg”: Victor Rădulescu-Pogoneanu (1910-1962) (<i>Andrei Florin Sora</i>) ...	231
Destine individuale de o parte și de alta a Cortinei de Fier: Doina Cornea și fiica sa, Ariadna Combes (1987-1989) (<i>Nicoleta Șerban</i>)	271

Mihail Ralea – ministru plenipotențiar în SUA (1946-1948)

Între 1946 și 1948 Mihail Ralea a condus Legația României în Statele Unite ale Americii. Mai multe schițe biografice (dimpreună cu surse arhivistice) și cronologii de istorie diplomatică indică faptul că mandatul său s-ar fi încheiat în 1949 (în toamnă). În fapt, deși succesorul său oficial – Mihail Magheru – a fost numit abia în septembrie 1949¹, Mihail Ralea a fost rechemat în țară încă din vara anului 1948 și nu s-a mai putut întoarce la post, în Washington, DC. Inițial, în primele luni ale anului 1946, factorii decizionali din guvernul pro-comunist s-au gândit la dr. Dumitru Bagdasar (Bagdazar) ca la o alegere potrivită pentru poziția de reprezentant diplomatic în SUA, însă starea de sănătate a cunoscutului medic devenise precară². Așa s-a ajuns la M. Ralea (vicepreședinte al FP, secundant al premierului Petru Groza, ministru al Artelor și *ad-interim* la departamentul Cultelor, în locul preotului ortodox Constantin Burducea căzut în dizgrația comuniștilor). În plus, Ralea era bine plasat și pentru o candidatură ca deputat din partea coaliției electorale pro-comuniste în formare (BPD); după 17 mai 1946, când s-a publicat platforma-program a BPD, a devenit președintele Comitetului Central Electoral, organ menit să organizeze o campanie eficientă³. Avea să și „câștige” un mandat de deputat din partea BPD (de la FP) în alegerile falsificate de la 19 noiembrie 1946. Între timp, inclusiv cumnatul său și fratele Ioanei Ralea, Dumitru I. Suchianu – deși nu o dusesse deloc rău sub guvernările carlistă și chiar antonesciană – reușise să se integreze relativ bine sub regimul pro-comunist; ba chiar a devenit membru al PCR și – în temeiul acestei apartenențe politice – a fost numit membru în Consiliul de conducere al unei Societăți profitabile – ADAROM (Asociația profesională a Dărăcitorilor de lână din

1. Paul Nistor, „Diplomația de război rece. Statele Unite și România în 1949”, în *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*, tom. XLIII–XLIV, nr. 43-44, 2006-2007, p. 457.

2. *Idem*, *Înfruntând Vestul. PCR, România lui Dej și politica americană de îngrădire a comunismului*, Vremea, București, 2006, p. 144.

3. Virgiliu Țărău, *Alegeri fără opțiune. Primele scrutinuri parlamentare din centrul și estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Eikon, Cluj Napoca, 2005, p. 472; Ștefan Bosomitu, *Miron Constantinescu. O biografie*, prefață de Vladimir Tismăneanu, Humanitas, București, 2014, p. 145.

România) – ce ținea de Ministerul Economiei Naționale (ulterior Ministerul Industriei¹), departament guvernamental condus din decembrie 1946 chiar de Gheorghiu-Dej.

Nominalizarea lui Mihail Ralea pentru postul diplomatic din SUA s-a încadrat în mișcarea mai amplă de reprezentare în exterior prin trimitere în misiune diplomatică a unor intelectuali reputați cu obiectivul de a înfățișa o altă imagine a regimului politic de la București aflat într-un profund deficit de legitimitate în contextul grevei regale, al reprimării opoziției, suprimării multor drepturi și libertăți ș.a.m.d. Această „politică de cadre” reflectată în planul resurselor umane diplomatice a fost caracteristică perioadei 1945-1947 și s-a produs într-un interval de timp în care selectarea reprezentanților diplomației nu era operată (doar) de comuniști, Petru Groza și Gheorghe Tătărescu (ministru al Afacerilor Străine) având încă un cuvânt greu de spus. După cum se știe, cazul Mihail Ralea nu a fost singular: înainte de el, în 1945, au fost trimiși în misiune diplomatică lingvistul Iorgu Iordan (ambasador) și poetul Mihai Beniuc (atașat cultural și de presă) – în Uniunea Sovietică; matematicianul Simion Stoilov – ambasador în Franța; esteticianul și filosoful culturii Tudor Vianu (bun amic al lui M. Ralea, care a dat și referințe favorabile) – ambasador în Iugoslavia (în echipă cu fostul său student, criticul și istoricul de artă Ion Frunzetti, devenit atașat cultural și de presă). Nu putem exclude din această enumerare nici alte exemple, cel al sociologilor Șerban Voinea (Gaston Boeue) – ministru în Elveția, la Berna, și Zevedei Barbu (fost asistent al lui Lucian Blaga), funcționar diplomatic în Marea Britanie (primul era foarte legat de Partidul Social-Democrat, iar al doilea era revendicat de mișcarea clandestină comunistă; fusese arestat și condamnat sub regimul Antonescu). Totuși, numirile lor au o dimensiune mai politizată care a ținut cont în mai mare măsură de apartenența lor partinică, nu atât de opera lor academică sau scriitoricească. Ultimii doi au și defectat în Occident², înainte ca Ralea să fie

1. ACNSAS, fond Penal, dosar 7417 (Suchianu Dumitru), vol. 1, f. 54; vezi și Inventarul Fondului ADAROM de la Arhivele Naționale: <http://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Asociatia-Profesionala-a-Daracitorilor-de-Lana.-1947-1948.-Inv.-3185.pdf>, accesat la 16.07.2022.
2. Pentru Șerban Voinea, vezi Alina Juravle, „Henri H. Stahl și Șerban Voinea: despre cunoaștere ca mijloc de acțiune și supraviețuire în 1947”, în Zoltán Rostás (ed.), *Condamnare, marginalizare și supraviețuire în regimul comunist. Școala gustiană după 23 august 1944*, Cartier, Chișinău, 2021, pp. 97-140.

rechemat în mod precipitat în centrala MAE de la București, așa cum avea să „dezerteze” și un apropiat al eseistului de la *Viața românească*.

Deocamdată, să consemnăm faptul că, pe lângă familia sa (soția Ioana Ralea, fostă Suchianu; și fiica Ecaterina/*Catinca*), M. Ralea și-a putut angaja – în virtutea influenței sale politice și a relațiilor de putere – câțiva prieteni și chiar rude ca membri ai personalului diplomatic românesc din capitala SUA: nepotul său Alexandru Stoianovici (referent și șef al Serviciului de cifrare al Legației României la Washington, DC); Vlad Mărdărescu (consilier de legație), Ion Stănescu (consul la New York) și prietena sa intimă Marcela Simionescu¹ („amantă”, cum îi spun unele surse istorice/denunțuri îndreptate contra ministrului plenipotențiar). Marcela Simionescu era încadrată ca atașat cultural pe postul refuzat, după toate indiciile, lui Petru Comarnescu, americanistul și competentul inspectorul general de la DGT/Ministerul Artelor. A fost un gest politic imprudent, o acțiune de selecție mai mult decât inadecvată care i-a creat lui Ralea o vulnerabilitate majoră ce putea fi exploatată de poliția politică în curs de constituire. Serviciul Special de Informații (SSI), Siguranța, apoi Securitatea au colectat toate informațiile, denunțurile și bârfele despre nepotismul lui Ralea și viața sa de familie cel puțin neobișnuită pentru morala comunistă sau pentru cea burgheză conservatoare.

M. Ralea nu a ajuns foarte curând la postul din capitala SUA; în august 1946 s-a produs doar numirea oficială. Concret, Ralea a sosit la Washington, DC, în ultimele luni ale lui 1946 și a intrat de fapt în funcțiune în ianuarie 1947, atunci când s-a întâlnit cu secretarul de stat James F. Byrnes. A părăsit însă Ministerul Artelor și interimatul de la Culte pentru a participa, începând din 11 august 1946, la conferința de pace de la Paris, fiind cooptat (ca ministru al României în SUA) în delegația oficială română, condusă de Gheorghe Tătărescu, din care mai făceau parte Gheorghe Gheorghiu-Dej (ministrul

1. Paul Nistor, *Înfruntând Vestul...*, p. 148. În cadrul căsniciei lui Mihail Ralea, relația sa adulterină era cunoscută și asumată. Ca ministru al Muncii, Ralea o angajase pe Marcela Simionescu ca inspectoare la departamentul Învățământ Muncitoresc. Relația era de notorietate și l-a făcut pe Ralea foarte vulnerabil mai târziu, atunci când Securitatea a decis să îl urmărească cu intensitate într-un dosar informativ (ACNSAS, fond Informativ, dosar 73547, Ralea Mihail, vol. 2, f. 219). În anii 1950 Ralea a recunoscut-o oficial pe fiica sa din relația cu Marcela Simionescu (informație transmisă autorului acestor rânduri de către regretata Dorli Blaga – Ana Dorica Bugnariu).

Comunicațiilor și Lucrărilor Publice); Lucrețiu Pătrășcanu (ministrul Justiției), ministrul României în Marea Britanie (Richard Franasovici) ș.a.¹ În noua sa calitate, M. Ralea a considerat că nu trebuie să mențină o corespondență doar cu Gh. Tătărescu, remarcându-se prin scrisorile trimise liderului comunist Gheorghiu-Dej, care descriau realitatea americană sau relațiile bilaterale România-SUA.

Cum s-a și spus în istoriografia română², în toamna anului 1946 (septembrie-octombrie), după sosirea în Washington, DC, M. Ralea – proaspăt „ales” (mai mult în lipsă) deputat în Adunarea Deputaților (noiembrie 1946) – s-a aflat într-o poziție ingrată de reprezentant al unui guvern care era suspectat că a trucat alegerile din 19 noiembrie 1946 și ale cărui acțiuni se străduiau să le justifice. Primele întâlniri cu omologii săi americani au avut loc la începutul lunii ianuarie 1947, ocazie cu care, după discuțiile privind neregulile înregistrate la alegerile parlamentare din anul precedent, Ralea a solicitat asistența economică din partea SUA, pentru a stopa criza alimentară acută pe care o trecea România. Ralea și-a încheiat discursul într-un mod care a produs, fără îndoială, un efect puternic asupra interlocutorului său, James F. Byrnes. Potrivit documentelor, se pare că Ralea i-ar fi spus secretarului de stat al SUA: „Nu ne lăsați, domnule Secretar de Stat, în spatele Cortinei de Fier”, susținând că România are nevoie de SUA și de prezența economică americană. Ralea conchidea: „Partidele și poporul [român] doresc relații mai bune și mai complete”³. Acest aparent patetism prooccidental și proamerican nu trebuie să înșele, căci Ralea a acționat ulterior ca un diplomat loial regimului de la București.

Cele mai importante obiective trasate de la București echipei lui M. Ralea erau, în 1947, obținerea de credite și înlesnirea unui vot pozitiv pentru admiterea României în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Ministrul plenipotențiar și colaboratorii săi au încercat să facă tot ce era omenește posibil pentru obținerea de credite consistente necesare în cazul achiziționării de cereale în condițiile secetei și foametei (îndeosebi din Moldova). Succesul a fost doar parțial și s-a datorat mișcărilor abile efectuate printr-o rețea de avocați, bănci

1. Ion Enescu, *Politica externă a României în perioada 1944-1947*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 229.
2. Paul Nistor, *Înfruntând Vestul...*, pp. 146-147.
3. *România. Viața politică în documente. 1947*, studiu introductiv de Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București, 1994; Paul Nistor, *Înfruntând Vestul...*, pp. 146-147.

(Chase Bank, National City Bank ș.a.) și agenți guvernamentali¹. Autoritățile politice de la București nu au fost însă foarte mulțumite de rezultate, iar iritarea lor față de capitalismul american a fost potențată odată în plus. Pe lângă rezerva obiectivă care exista față de guvernul de la București în mediile de afaceri americane (care priveau și spre factorul politic), pe acest palier s-a remarcat și opoziția permanentă întâmpinată de lobbyul diplomatic românesc ralian din partea unor români stabiliți în SUA care acum se asociaseră cu opoziția anticomunistă, și aici este vorba în primul rând de industriașul Max Auschnitt și de Rică Georgescu². Însă cumva, în acest caz particular, pe M. Ralea trecutul l-a ajuns din urmă. M. Ralea și Max Auschnitt erau „cunoștințe vechi”; păstrând proporțiile, amândoi fuseseră legați la finele anilor 1930 de Consiliul de administrație de la Uzinele UDR Reșița³, dar și de Camarila regală. Auschnitt a fost beneficiar al multor favoruri, dar a avut și câteva principii care l-au făcut indezirabil pentru anturajul lui Carol al II-lea; a ajuns să fie persecutat în ultimul an al dictaturii regale – inclusiv în contextul unui străveziu antisemitism de stat neascuns nici de rege în jurnalul său⁴ – când i s-a și înscenat un proces abuziv. Auschnitt și-a pierdut multe proprietăți, unele în favoarea asociatului-rival Nicolae Malaxa (favoritul lui Carol al II-lea), iar regimurile antonescian și procomunist au menținut abuzurile judiciare și politice. În anii 1939-1940 organele Ministerului Muncii condus de Ralea s-au plasat cel mult într-o pasivitate binevoitoare față de ofensiva Camarilei contra lui Auschnitt. Nici Ralea, ca ministru al Artelor, nu a dus o politică prea consecventă pentru restituirea integrală a operelor de artă către proprietarii români de origine evreiască deposedați abuziv sau siliți la înstrăinări de regimurile de după decembrie 1937 (aici fusese limitat și de indecizia/rezistența colegilor de guvernare).

Este important de subliniat loialitatea pe care Mihail Ralea dorea să o transmită la București nu numai în relație cu prim-ministrul coleg de partid Petru Groza sau cu superiorul său direct ierarhic (ministrul Afacerilor Străine,

1. Paul Nistor, *Înfruntând Vestul...*, p. 149

2. *Ibidem*.

3. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 1994, pp. 225-226.

4. Regele Carol al II-lea al României, *Însemnări zilnice, 1937-1951*, vol. 2; *13 martie 1939 – 15 decembrie 1939 (Caietele 8-10)*, ediție de Nicolae Rauș, Scripta, București, 2003, p. 137.

Gheorghe Tătărescu), ci mai ales față de cel care se profila drept posibil conducător al României postbelice sub zodie sovietică: Gheorghiu-Dej. Într-o scrisoare din aprilie 1947, adresată de Mihail Ralea lui Gh. Gheorghiu-Dej (pe atunci ministru al Economiei Naționale¹), primul făcea o sinteză privind natura relațiilor România-SUA în anii 1946-1947: „Când am venit aici acum patru luni atitudinea Americii față de noi oscila între ostilitate și ignorare. Toate ușile erau închise. O rea voință se manifesta peste tot. Eram considerați ca o sucursală sovietică căreia nu trebuia să i se dea niciun concurs. La Ministerul Comerțului exista o listă în care România era trecută ca o țară «inamică» căreia nu trebuia să i se dea nici un ajutor”². (Ralea a căutat să mențină o bună relație și cu Ana Pauker, succesoare a lui Gh. Tătărescu la Ministerul de Externe, din 5 noiembrie 1947, și se pare că lidera PCR îl aprecia³.) Situația bilaterală româno-americană nu s-a schimbat în mod fundamental în lunile următoare, ba chiar s-a înrăutățit, căci Ralea și Legația sa au fost nevoiți să asiste la relatările extrem de critice ale presei americane în urma reprimării partidelor de opoziție din România (arestările în urma înscenării de la Tămădău, pseudoprocesul fostului său coleg și președinte al PNT, Iuliu Maniu etc.).

Au apărut și alte probleme care au afectat profilul personalului Legației României la Washington ajungând să se repercuteze și asupra lui M. Ralea. Pamfil Ripoșanu – prim consilier de Legație (om al lui Petru Groza) – a ales să defecteze, după ce fusese rechemat la București. Probabil, prevenit de Petru Groza însuși că nu îl așteaptă nimic bun la sosirea în țară, Pamfil Ripoșanu a refuzat să se mai întoarcă în patrie, deși străbătuse drumul până la Paris. I-au urmat și alți membri ai personalului care au demisionat inclusiv din motive financiare, guvernul de la București alegând de la finele lui 1947 să reducă finanțarea Legației în paralel cu diminuarea drastică a personalului diplomatic din SUA. Între timp, la București, era reținut în vara lui 1948 – de

1. Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României. De la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1999*, ediția a II-a, Machiavelli, București, 1999, p. 157.

2. *Apud* Paul Nistor, *Înfruntând Vestul...*, p. 152.

3. ACNSAS, fond Informativ, dosar 73547 (Ralea Mihail), vol. 3, f. 95. Cu toate acestea, în mai 1945, Ana Pauker îl includea pe Ralea în categoria oamenilor politici pe care conducerea PCR, deși îi considera „de-ai noștri”, îi putea pierde, „dacă nu lucrăm cum trebuie cu ei”; *apud* Dorin-Liviu Bîțfoi, *Petru Groza, ultimul burghez. O biografie*, Compania, București, 2004, p. 335.

„Am decis ca tematica volumului al XVII-lea al anuarului IICCMER să fie una cât mai largă, structurată în două mari părți. Prima este dedicată studiilor și analizelor despre fenomene și mecanisme care au caracterizat perioada comunistă, despre evenimente marcante ori despre alte aspecte relevante pentru înțelegerea în profunzime a acestei perioade. A doua parte a anuarului este dedicată biografilor, un domeniu care se bucură în prezent de o largă popularitate în cadrul istoriografiei occidentale. Acest tip de studiu nu urmărește numai viața unei persoane, ci caută să înțeleagă și resorturile anumitor decizii, să explice răsturnări de situație și re poziționări politice, ideologice sau sociale și, mai ales, să contextualizeze traseul personal în relație cu epoca sau, mai degrabă, cu epocile traversate.”

Lucian Vasile

INSTITUTUL DE INVESTIGARE
A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI
MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC

www.iiccmr.ro

Foto copertă: Gheorghe Gheorghiu-Dej roștindu-și discursul
la Congresul Frontului Plugarilor de pe Stadionul ANEF
(eliberat de Mihail Răilescu și Petru Groză), 24 Iunie 1945.
© Fototeca online a comunismului românesc, cota 185/1945

EDITURA POLIROM

ISSN 2344-6285

9 772344 628004 1 5

www.polirom.ro